VASTINE
2.4.2025

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Maahanmuutto-osasto

Hallintovaliokunnalle

Sisäministeriön vastine asiassa HE 10/2025 vp; Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta (turvapaikkamenettelyn tehostaminen ja väärinkäytösten estäminen)

Hallintovaliokunta on pyytänyt sisäministeriöltä vastinetta valiokunnan saamiin asiantuntijalausuntoihin sekä valiokunnan 20.3.2025 pidetyn kuulemisen jälkeen esittämiin lisäselvityspyyntöihin.

1. Turvapaikkapuhuttelupöytäkirjan tarkastuksen poisto

Esityksen tavoite ja oikeusavun rooli

Asiantuntijalausunnoissa (**Amnesty International, Helsingin hallinto-oikeus, oikeusministeriö, Pakolaisneuvonta ry, Suomen Asianajajat**) kritisoidaan ehdotettua uudistusta turvapaikkapuhuttelupöytäkirjan tarkastuksen poistosta puhuttelutilaisuuden lopuksi, koska sen katsotaan erityisesti aiheuttavan lisätöitä oikeusavustajille, tai koska pöytäkirjan tarkastuksen pelätään tulevan valitusvaiheessa tehtäväksi hakijan vedotessa pöytäkirjan tarkastamatta jättämiseen hakiessaan muutosta Maahanmuuttoviraston päätökseen. Tähän liittyy myös lausunnoissa esiin nostettu huoli siitä, ettei annetussa määräajassa ole välttämättä mahdollista järjestää pöytäkirjan tarkastustilaisuutta esimerkiksi oikeudellisen avustajan toimesta, koska määräaika on liian lyhyt. Myös **Poliisihallitus** katsoo ehdotuksen olevan kritiikille altis, vaikka lähtökohtaisesti uudistusta kannattaakin.

> **Sisäministeriö** toteaa, että esityksessä ehdotettu uudistus on ymmärretty osittain väärin tai puutteellisesti. Ehdotuksen perusteella Maahanmuuttovirastolla olisi vastaisuudessa kolme eri vaihtoehtoa puhuttelupöytäkirjan tarkastamisen suhteen. Virasto voisi jättää pöytäkirjan tarkastamatta kokonaan, jolloin siitä ei käytäisi sanaakaan läpi hakijan kanssa puhuttelun lopuksi. Toinen vaihtoehto on, että turvapaikkapuhuttelun lopuksi hakijan kanssa käytäisiin läpi päätöksen lopputuloksen kannalta olennaiset kohdat ja/tai esimerkiksi niiden tiivistelmät. Kolmas vaihtoehto olisi nykyinen käytäntö, jossa hakijan kanssa käydään koko pöytäkirja läpi sanasta sanaan puhuttelun lopuksi.
>
> Nyt ehdotetun sääntelyn tarkoitus on antaa Maahanmuuttovirastolle mahdollisuus allokoida puhutteluun varattu aika haluamallaan tavalla ja mahdollistaa erityisesti puhuttelupöytäkirjan läpikäynti hakijan kanssa osittain ilman vaatimusta käydä sitä läpi kaikilta osin sanasta sanaan. Kuten käsittelyssä

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Maahanmuutto-osasto

olevassa hallituksen esityksessä on mainittu, Maahanmuuttovirastoa kannustetaan käymään olennaisia osia läpi pöytäkirjasta ja käyttämään apunaan esimerkiksi tiivistelmiä hakijan kertomasta. Näin ollen mahdollistetaan se, että päätöksen lopputulokseen vaikuttavat seikat on käyty hakijan kanssa läpi ilman, että on tarpeen varata jatkopuhuttelu vain sen vuoksi, ettei pöytäkirjaa ole ehditty sanasta sanaan tarkastaa. Myös **Suomen Asianajajat** totesi lausunnossaan ja valiokuntakuulemisessa 20.3.2025 tämän kaltaisen järjestelyn olevan kannatettavaa. Kyseistä menettelyä puollettiin myös oikeustulkki **Aziza Hossainin** lausunnossa.

Uudenlaisen puhutteluajan allokoinnin myötä uudistus ei myöskään kuormittaisi oikeusavustajia kohtuuttomasti, sillä puhuttelun jälkeinen pöytäkirjan tarkastus koskisi ainoastaan niitä kohtia, joita ei puhuttelussa ole käyty läpi, ja jotka lähtökohtaisesti eivät olisi merkityksellisiä hakemuksen lopputuloksen kannalta. Näin ollen paine ei myöskään lisääntyisi kohtuuttomasti hallintotuomioistuimissa, eikä tuomioistuimissa olisi tarvetta enenevissä määrin palauttaa hakemuksia Maahanmuuttoviraston käsittelyyn tai merkittävästi lisätä esimerkiksi suullisten kuulemisten määrää. Esityksessä todetun mukaisesti ei ole myöskään Maahanmuuttoviraston etu, jos hakemusten käsittelyajat tuomioistuimissa pitenisivät, tai jos pöytäkirjan tarkastus siirtyisi valitusvaiheessa tehtäväksi. Toisaalta uudistus mahdollistaa myös sen, että esimerkiksi selvissä tapauksissa, joissa turvapaikka tulee varmuudella myönnettäväksi, ei tarvitsisi pöytäkirjaa käydä läpi hakijan kanssa vain muodon vuoksi.

Suomen Asianajajat toteaa lausunnossaan esityksessä todettavan, ettei annetun määräajan jälkeen toimitettuja lisäyksiä ja korjauksia lähtökohtaisesti huomioitaisi, minkä he näkevät ongelmallisena.

Sisäministeriö huomauttaa, ettei esityksestä löydy tällaista toteamaa. Lähtökohta annetun määräajan osalta on se, että sen kuluttua umpeen Maahanmuuttovirastolla ei ole enää velvollisuutta odottaa mahdollisia lisäyksiä ja korjauksia pöytäkirjaan, vaan se voi edetä olemassa olevalla pöytäkirjaversiolla ja ratkaista hakemuksen. Nykykäytännönkin mukaan, jos hakemukseen kuitenkin toimitetaan mitä tahansa lisäselvitystä ennen asian ratkaisemista, otetaan se aina huomioon päätöstä tehtäessä. Näin toimittaisiin myös pöytäkirjan lisäysten ja korjausten osalta, jos päätöstä ei ole vielä tehty. Tämä on myös hallintolain mukainen hyvän hallinnon toimintatapa, eikä siihen olla esittämässä muutosta.

Tietosuojavaltuutetun toimiston toimittamassa lausunnossa esitetään huoli siitä, että mikäli puhuttelupöytäkirjaa ei käydä läpi hakijan kanssa, on vaara, että pöytäkirjaan jäisi muun muassa virheellisiä tai epätarkkoja henkilötietoja. Tästä voisi seurata riskejä hakijan perusoikeuksille ja -vapauksille.

Sisäministeriö toteaa, että ulkomaalaislain 97 §:n mukaan Maahanmuuttovirasto selvittää muun muassa kansainvälisen suojelun perusteella oleskelulupaa hakevan ulkomaalaisen henkilöllisyyden. Hakijan henkilötiedot ovat osa tätä selvitystä, ja ne kirjataan ensimmäisen kerran hakemusta jätettäessä. Henkilötiedot käydään hakijan kanssa läpi muun muassa

puhuttelussa siksi, että hakijalle mahdollisesti myönnettävään oleskelulupaan ja matkustusasiakirjaan kirjataan ulkomaalaisrekisterissä olevat tiedot. Niillä on myös kansalliseen turvallisuuteen liittyvä ulottuvuus. Henkilöllisyyteen liittyvät seikat ovat päätöksenteon kannalta olennaisia, ja kuten tietosuojavaltuutetun lausunnostakin käy ilmi, ne vaikuttavat moninaisiin asioihin. Esityksen tarkoituksena ei ole se, etteikö henkilötietoja käytäisi hakijan kanssa uudistuksen jälkeen läpi.

Muiden pohjoismaiden käytänteet ja lainsäädäntö liittyen pöytäkirjan tarkastukseen

Hallintovaliokunta pyysi lisäselvitystä joihinkin turvapaikkapöytäkirjan tarkastukseen liittyviin seikkoihin.

Ruotsissa sanasta sanaan kirjattua turvapaikkapuhuttelupöytäkirjaa ei lueta hakijalle puhuttelun päätteeksi, jos hänellä on ollut avustaja mukana puhuttelussa. Tässä tapauksessa mahdolliset lisäykset ja korjaukset toimitetaan Maahanmuuttovirastolle (Migrationsvärket) jälkeenpäin kahden viikon kuluessa. Laissa ei ole määritelty, että tehtävä puhuttelun läpikäynnistä kuuluu avustajalle, mutta käytännössä se on avustajan velvollisuus, ja avustajat näin toimivat. Jos avustaja ei ole ollut paikalla puhuttelussa, puhuttelija käy hakijan kanssa läpi pöytäkirjan joko kokonaan tai esimerkiksi tiivistelmien kautta. Puhuttelusta tehtävä audiotallenne ei Ruotsin lainsäädännön mukaan ole oikeudellisen avustajan tai hakijan käytettävissä puhuttelun jälkeen.

Norjassa sanasta sanaan kirjattua turvapaikkapuhuttelupöytäkirjaa ei lueta hakijalle puhuttelun lopuksi muutoin kuin poikkeuksellisissa tapauksissa. Poikkeuksellisia tapauksia ovat esimerkiksi esille nousseet tulkkausongelmat tai tekniset ongelmat puhuttelun audiotallennuksessa. Hakija saa kopion pöytäkirjasta mukaansa puhuttelun päätyttyä.

Tanskassa turvapaikkapuhuttelupöytäkirjaa ei kirjata sanasta sanaan (vrt. Suomi), vaan pöytäkirja on yhdistelmä asian kannalta olennaisia tiivistelmiä ja sanasta sanaan kirjattua (eng. *factual report*). Pöytäkirja käydään hakijan kanssa läpi puhuttelun lopuksi.

Muiden pohjoismaiden käytänteet ja lainsäädäntö liittyen oikeusapuun ja tulkkaukseen

Alla on kerrottu vallitsevista käytänteistä erityisesti hallintovaiheessa, eli liittyen asiantilaan ennen määrittävän viranomaisen tekemää ensimmäistä turvapaikkapäätöstä. Myöhempien hakemusten (uusintahakemukset) kohdalla voi muissa Pohjoismaissa oikeusavun ja tulkkauksen osalta olla rajoituksia, mutta niitä ei ole alla käsitelty, koska esityksessä ehdotetussa sääntelyssä ei tehdä eroa ensimmäisen ja myöhempien kansainvälistä suojelua koskevien hakemusten välillä.

Ruotsissa turvapaikanhakija on oikeutettu oikeusapuun hallintovaiheessa aina, jos hakemus käsitellään normaalissa menettelyssä. Maahanmuuttovirasto

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

hallinnoi listaa oikeusavustajista ja nimittää hakijalle oikeudellisen avustajan hänen niin halutessaan. Oikeusapulain mukaan julkisista varoista kustannetaan muun muassa enintään 100 tuntia oikeusapua (tätä voidaan erityistapauksissa nostaa), valitustuomioistuinkäsittely sekä asian käsittelyyn tarvittavat tulkkaus- ja käännöskulut[1].

Norjassa turvapaikanhakija on oikeutettu ilmaiseen oikeudelliseen neuvontaan (eng. *counselling*) koko prosessinsa ajan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita oikeusapua (eng. *legal assistance and representation*), vaan yleistä neuvontaa prosessin eri vaiheista, hakijan oikeuksista ja velvollisuuksista sekä turvapaikkapuhuttelusta. Oikeudellista neuvontaa tarjoaa kansalaisjärjestö ministeriön toimeksiannosta. Hakija voi halutessaan hankkia itselleen oikeusavustajan omalla kustannuksellaan. Oikeusapu on ilmaista vain yksin tulleille alaikäisille turvapaikanhakijoille. Tulkkaus ja asiaan liittyvien asiakirjojen kääntäminen on hakijoille ilmaista koko prosessin ajan.

Tanskan osalta ei annetussa määräajassa ollut mahdollista saada yhtä syvällistä tietoa liittyen oikeusapuun, mutta lähtökohtaisesti oikeudellinen avustaja nimetään vasta hakemuksen mahdollisessa valitusvaiheessa tuomioistuimessa tehtävää kuulemista varten. Valitusprosessi on erilainen kuin esimerkiksi Suomessa. Hakijalla on oikeus tulkkaukseen kaikissa Maahanmuuttoviraston (Udlændingestyrelsen) järjestämissä kuulemisissa.

<u>Oikeusavustajien ja tulkkien saatavuus esityksessä ehdotetun mukaiseen pöytäkirjan tarkastusmenettelyyn</u>

Sisäministeriö pyysi asiaan liittyen arviota Oikeuspalveluvirastosta, joka totesi olevan haastavaa arvioida muutoksen tuomia resurssitarpeita. Hallituksen esityksessä on arvioitu vuoden 2023 puhuttelumäärien perusteella noin 800 turvapaikkapuhuttelun vaatineen jatkopuhuttelun vain sen vuoksi, ettei pöytäkirjaa ehditty tarkastaa. Jos katsottaisiin kaikkiin näihin tapauksiin absoluuttisesti tarvittavan avustajavetoinen pöytäkirjan tarkastus, ja jos julkisten oikeusavustajien oletetaan hoitavan ¾ näistä tilaisuuksista, on Oikeuspalveluviraston arvio lisäresurssin tarpeesta 2–4 avustajan henkilötyövuotta sekä yksi sihteerinhenkilötyövuosi. Oikeusministeriö on omassa lausunnossaan päätynyt samoilla kriteereillä vastaavaan neljän henkilötyövuoden lisäykseen oikeusavussa.

Tulkkien saatavuudesta ei ollut mahdollista saada yhtä valistunutta arviota, mutta Oikeuspalveluvirasto arvioi olevan haasteellista saada kaikissa tapauksissa tulkkia annetussa kahden viikon määräajassa. Tämäkin osalta lähtökohta on se, että kaikki 800 arvioitua pöytäkirjan tarkastusta tulisi tehtäväksi puhuttelun jälkeen Maahanmuuttoviraston antamassa määräajassa. Lisäksi virasto toteaa joidenkin kielten kohdalla voivan olla mahdotonta toteuttaa tapaaminen kasvokkain, jolloin etäyhteyksillä tehtävä pöytäkirjan tarkastus voi olla haastavaa muun muassa tietoturvaan liittyvien syiden vuoksi. Oikeusministeriö arvioi lausunnossaan tulkkauskulujen kasvavan

[1] Sveriges Domstolar; Rättshjälp (24.3.2025): https://www.domstol.se/amnen/rattshjalp/

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Maahanmuutto-osasto

merkittävästi skenaariossa, jossa kaikki puhuttelupöytäkirjan tarkastukset tulisivat vastaisuudessa avustajien järjestettäviksi.

Yllä mainitun osalta sisäministeriö toistaa, että käsittelyssä olevan esityksen tarkoitus ei ole muuttaa tilannetta siten, että kaikki pöytäkirjan tarkastukset siirtyisivät vastaisuudessa oikeusavustajien tehtäväksi. Vastaisuudessa oikeusavustajat voisivat tarpeen mukaan järjestää tarkastuksen sen jälkeen, kun Maahanmuuttovirasto on jo käynyt pöytäkirjan olennaiset osat läpi hakijan kanssa. Näin ollen yllä mainitut resurssitarpeet eivät vastaa sitä tilannetta, johon esityksellä pyritään.

2. Matkustaminen kansainvälistä suojelua saaneen kotimaahan

Amnesty International kritisoi kansainvälistä suojelua saavalle myönnettävien matkustusasiakirjojen kelpoisuusalueen rajaamista toisaalta siksi, että kynnys rajoittamattoman matkustusasiakirjan myöntämiselle on järjestön näkemyksen mukaan liian korkea, ja koska henkilöllä ei olisi mahdollisuutta saada poikkeusta matkustusasiakirjan kelpoisuusalueen rajoitukseen. Lisäksi Amnesty katsoo kyseessä olevan liikkumisvapauden rajoittaminen, ja että esityksessä ei ole esitetty perusteita sille, että rajoittamaton matkustusasiakirja myönnettäisiin vain vuodeksi normaalin viiden vuoden sijaan.

> **Sisäministeriö** huomauttaa, että toisin kuin Amnesty toteaa, esitetyssä uudistuksessa mahdollistetaan poikkeus rajoitettuun matkustusasiakirjaan. Mikäli kritiikki kohdistuu siihen, ettei normaali, yleensä viideksi vuodeksi myönnetty matkustusasiakirja voi olla kelpoisuusalueeltaan rajaamaton, ministeriö toteaa, että matkustamisen kotimaahan tulisi aina olla poikkeuksellista kansainvälisen suojelun luonteen vuoksi. Näin ollen ei lähtökohtaisesti voida katsoa olevan tarvetta myöntää rajoittamattomia matkustusasiakirjoja viiden vuoden voimassaoloajalla. Lisäksi ministeriö katsoo, ettei uudistuksella puututa perustuslain 9 §:ssä tarkoitettuun liikkumisvapauteen, koska uudistuksella ei puututa kansainvälistä suojelua saavan oikeuteen liikkua Suomessa tai poistua halutessaan maasta.

Helsingin hallinto-oikeus toteaa lausunnossaan, että poikkeussäännös matkustusasiakirjojen kelpoisuusalueen rajoittamisen suhteen on sisällöllisesti tulkinnanvarainen ja perustuu tapauskohtaiseen harkintaan, mikä todennäköisesti johtaisi asiaryhmää koskevien valitusten määrän kasvuun.

> **Sisäministeriö** toteaa matkustamisen kotimaahan olevan jo nykyään yksi syy kansainvälisen suojelun aseman harkinnalle ja sen mahdolliselle lakkauttamiselle. Harkintaa matkustamisen tarpeellisuudesta ja sen vaikutuksesta suojeluasemaan tehdään jo nyt, ja käytännössä matkustusasiakirjan myöntäminen rajoittamattomana tarkoittaa täysin vastaavanlaista etukäteisharkintaa. Kyseessä ei siten ole varsinaisesti uudenlainen tulkinta tai harkinta matkustamisen vaikutuksesta henkilön suojeluasemaan. Lisäksi ministeriö toistaa hallituksen esityksessä mainitun sen osalta, että rajoittamattoman matkustusasiakirjan myöntäminen vain vuodeksi todennäköisesti vähentää turhaan tehtyjä matkustusasiakirjahakemuksia, jolloin myöskään hallinto-oikeuksissa mahdollisesti käsiteltävien valitusten määrä ei merkittävästi kasvaisi.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Maahanmuutto-osasto

3. Sur place -perusteet

Amnesty International ja **Pakolaisneuvonta ry** katsovat, että säännökseen liittyy suuri väärin tulkinnan vaara, ja että se on pakolaissopimuksen näkökulmasta ongelmallinen.

> **Sisäministeriö** toteaa, että määritelmädirektiivin 5 artiklan 3 kohdan mukaista arviointia on tehty Maahanmuuttovirastossa jo nyt, vaikka sillä ei ole ollut päätöksen lopputuloksen kannalta vaikutusta samoin kuin ehdotetulla sääntelyllä. Lisäksi ehdotettu säännös on määritelmädirektiivin ja näin ollen EU-lainsäädännön mukainen.

Suomen Asianajajat mainitsee lausunnossaan ehdotuksen tarkoittavan, ettei alkuperämaasta lähdön jälkeen aiheutuneita turvapaikkaperusteita pidettäisi kansainvälisen suojelun perusteina.

> **Sisäministeriö** viittaa hallituksen esityksen perusteluihin ja toteaa, että ehdotettu uusi sääntely ei tarkoita, etteikö sur place -perusteet voisi vastaisuudessakin olla peruste kansainvälisen suojelun myöntämiselle. Uudistus ei myöskään tarkoita sitä, että sur place -perusteella ei voisi saada turvapaikkaa, vaan turvapaikka voidaan vastaisuudessakin myöntää, jos hakijaan kohdistuva vaino perustuu hänen todelliseen tilanteeseensa.

4. Maastapoistamissäännösten yhdenmukaistaminen

<u>Yleistä</u>

Asiantuntijakuulemisessa 20.3.2025 pyydettiin konkretisoimaan, mitä karkottamispäätösten täytäntöönpanokelpoisuutta koskevat muutokset käytännössä tarkoittaisivat. Muutokset tarkoittaisivat erityisesti seuraavaa:

- Turvapaikkamenettelyssä tehdyt karkottamispäätökset (eli päätökset, jotka tehdään henkilöille, jotka ovat oleskelleet aiemmin Suomessa oleskeluluvalla ja jo aikaisemman prosessin yhteydessä määrätty karkotettavaksi) voitaisiin panna täytäntöön nykyistä nopeammin, jos ne on tehty tutkimattajättämispäätösten, nopeutetussa menettelyssä tehtyjen päätösten tai uusintahakemusten yhteydessä. Muutos ei koskisi tavallisessa turvapaikkamenettelyssä tehtyjä päätöksiä.

- Uusintahakemustilanteissa ei olisi enää tarve tehdä jokaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen yhteydessä uutta maastapoistamispäätöstä, vaan myöhempiin, perusteettomiin hakemuksiin tehdyt päätökset voitaisiin panna täytäntöön aiemman, lainvoimaisen maastapoistamispäätöksen nojalla. Koska ei olisi uutta, valituskelpoista maastapoistamispäätöstä, ei päätöksen täytäntöönpanoa olisi näissä tilanteissa mahdollista lykätä tekemällä valitus.

- Edellä kerrottu mahdollistaisi Maahanmuuttoviraston uusintahakemuksia koskevan päivystystoiminnan myös karkottamispäätösten kohdalla, jolloin virasto voisi ottaa nopeasti kantaa viime hetkellä tehtyihin turvapaikkahakemuksiin. Muutoksen johdosta viime hetkellä tehdyt

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Maahanmuutto-osasto

perusteettomat uusintahakemukset eivät näin ollen enää jatkossa keskeyttäisi käynnissä olevaa maasta poistamista.

Rikosperusteiset karkottamispäätökset ja niitä koskevat tilastotiedot

Asiantuntijakuulemisessa 20.3.2025 pyydettiin tilastotietoa rikosperäisistä karkottamispäätöksistä suhteessa muilla perusteilla tehtäviin karkottamispäätöksiin.

Käsillä olevassa esityksessä on kyse kielteisen turvapaikkapäätöksen yhteydessä tehtävistä karkottamispäätöksistä. Näitä päätöksiä koskevaa tilastotietoa löytyy hallituksen esityksen perusteluista (s. 21-22): vuonna 2022 päätöksiä tehtiin yhteensä 130 ja vuonna 2023 yhteensä 87. Tilastotietoa ei ole siitä, kuinka moni turvapaikka-asiassa karkottamispäätöksen saanut on syyllistynyt rikoksiin.

Tilastotietoa Maahanmuuttoviraston tekemistä karkottamispäätöksistä löytyy viraston verkkosivuilta https://tilastot.migri.fi/index.html#decisions/23332/52?end=659. Nämä päätökset eivät kuitenkaan ole tämän esityksen kohteena.

Pakolaisneuvonta ry toteaa esityksessä sivuutettavan se, että ulkomaalaislakiin on jo säädetty poikkeus rikoksiin syyllistyneiden ulkomaalaisten osalta (HE 24/2018 vp) ja viittaa 200 §:n 2 momenttiin.

Sisäministeriö toteaa, että viitattu poikkeus koskee muiden kuin turvapaikanhakijoiden maasta karkottamista. Tällöin karkottamispäätökset voidaan panna täytäntöön nykyisen 200 §:n 2 momentin nojalla aikaisintaan 30 päivän kuluttua siitä, kun päätös on annettu tiedoksi, jollei hallinto-oikeus toisin määrää. Päätöstä ei saa panna täytäntöön ennen kuin hallinto-oikeus on ratkaissut täytäntöönpanon kieltämistä koskevan hakemuksen.
Kun karkottamispäätös tehdään rikoksen perusteella turvapaikanhakijalle, häntä ei voimassa olevan lain nojalla voida karkottaa nopeutetusti eli 200 §:n 2 momentin säännös ei koske häntä. Voimassa olevan lain mukaan kaikki turvapaikka-asioissa tehdyt karkottamispäätökset pannaan täytäntöön 200 §:n 1 momentin nojalla samalla tavalla eli odotetaan päätöksen tulemista lainvoimaiseksi.

Ehdotetut muutokset toisivat muutoksen rikoksiin syyllistyneiden turvapaikanhakijoiden karkottamiseen. Tällöin karkottamispäätösten täytäntöönpanokelpoisuus määräytyisi turvapaikkapäätöksen perusteella samalla tavalla kuin nyt käännyttämispäätösten kohdalla. Ensinnäkin ulkomaalaislain 104 §:n mukaan kansainvälistä suojelua koskeva hakemus käsitellään nopeutetussa menettelyssä, jos ”hakijan voidaan vakavista syistä katsoa olevan vaaraksi kansalliselle turvallisuudelle tai yleiselle järjestykselle taikka hakija on poistettu maasta pakkokeinoin yleistä turvallisuutta tai yleistä järjestystä koskevista vakavista syistä” (9 kohta). Nyt käsillä olevan ehdotuksen myötä myös näissä tilanteissa tehtävät karkottamispäätökset voitaisiin panna täytäntöön nykyistä merkittävästi nopeammin. Toiseksi muutoksen avulla voitaisiin nopeuttaa sellaisten rikoksiin syyllistyneiden ulkomaalaisten

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Maahanmuutto-osasto

karkottamista, jotka pyrkivät estämään maasta poistamisen tekemällä uusintahakemuksen siinä vaiheessa, kun poliisi on jo aloittanut toimenpiteet hänen maasta poistamisekseen, tai tekevät toisen uusintahakemuksen. Voimassa olevan lain mukaan Maahanmuuttovirasto joutuu tekemään uusintahakemusten määrästä riippumatta aina uuden karkottamispäätöksen ja valittajalla on aina oikeus jäädä Suomeen, kunnes hallinto-oikeus on ratkaissut valituksen.

Turvapaikkajärjestelmän väärinkäyttö

Pakolaisneuvonta ry kyseenalaistaan esitykseen kirjatun siitä, että hakijat voisivat estää maasta poistaminen vireyttämällä ”loputtomasti” uusintahakemuksia viime hetkellä ennen karkottamisen täytäntöönpanoa.

Sisäministeriö viittaa esityksen perusteluissa esitettyyn (s. 22) ja toteaa että on olemassa mahdollisuus, että hakija ei valita saamastaan maastapoistamispäätöksestä 30 päivän valitusajan kuluessa, jolloin päätös tulee lainvoimaiseksi. Tämän jälkeen hakija voi kuitenkin vireyttää välittömästi uuden hakemuksen, eikä poliisille käytännössä jää päätöksen lainvoimaiseksi tulemisen ja uuden hakemuksen vireilletulon välissä aikaa panna maastapoistamispäätös täytäntöön. Ehdotetuilla muutoksilla pyritään puuttumaan myös tämänkaltaiseen järjestelmän väärinkäyttöön.

Oikeussuojakeinot

Pakolaisneuvonta ry katsoo, että esitys tarkoittaisi, että henkilöllä, joka hakee jatkolupaa kansainvälisen suojelun perusteella, olisi lain tasolla heikommat oikeussuojakeinot kuin muuta jatkolupaa hakeneella henkilöllä, jos päätös on kielteinen ja henkilölle tehdään karkottamispäätös. Lisäksi Pakolaisneuvonta kiinnittää huomiota siihen, että esityksen mukaan rikosperusteisesti karkotettavalla täytäntöönpanon määräaika olisi 30 päivää, mutta kansainvälistä suojelua hakeneella käännyttämis- tai karkottamispäätöksen saaneella täytäntöönpanon määräaika olisi 7 päivää.

Sisäministeriö toteaa, että esityksellä ei puututa kansainvälisen suojelun perusteella myönnetyn oleskeluluvan uusimisprosessiin tai valitusmenettelyyn. Kielteisestä oleskelulupapäätöksestä ja siihen liittyvästä karkottamispäätöksestä on aina oikeus valittaa ja tehdä täytäntöönpanokieltoa koskeva hakemus. Karkottamista ei näissä tapauksissa voida panna täytäntöön ennen kuin päätös on lainvoimainen (200 §:n 1 mom.). Tähän ei ehdoteta muutosta.

Jos henkilö edellä kerrotun prosessin jälkeen tekee turvapaikkahakemuksen ja hänelle tehdään kielteinen päätös, siihen liittyvä uusi karkottamispäätös voitaisiin ehdotuksen mukaan panna täytäntöön nopeutetusti. Sama pätee hakijoihin riippumatta siitä, onko heidän oleskelunsa perustunut aiemmin kansainväliseen suojeluun tai johonkin muuhun perusteeseen kuten työntekoon tai opiskeluun. Olennaista on, että näissä tapauksissa henkilö on jo aiemmin saanut karkottamispäätöksen, josta hänellä on ollut oikeus valittaa ja odottaa päätöksen tulemista lainvoimaiseksi Suomessa.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Maahanmuutto-osasto

Mitä tulee siihen, että laissa säädetään tällä hetkellä 30 päivän määräaika rikosperusteisille maasta karkottamisille muissa kuin turvapaikka-asioissa, ja nyt ehdotetaan mahdollisuutta nopeampaan täytäntöönpanoon turvapaikkamenettelyssä tehtyjen karkottamispäätösten osalta (ml. rikoksiin syyllistyneet), sisäministeriö toteaa, että sääntelyssä tehdään ero määräaikojen osalta jo nyt käännyttämisten täytäntöönpanokelpoisuuden (niin turvapaikanhakijoiden kuin muiden ulkomaalaisten osalta) ja karkottamisten täytäntöönpanokelpoisuuden välillä.

Karkotettavan mahdolliset siteet Suomeen ja niiden arviointi

Amnesty ja **Pakolaisneuvonta ry** kiinnittävät huomiota siihen, että karkottamispäätöksen saaneet henkilöt ovat asuneet Suomessa oleskeluluvalla usein pidempään ja siten heille on yleensä syntynyt Suomeen sellaisia kiinteitä siteitä, että maasta poistamisten välittömän täytäntöönpantavuuden mahdollistaminen voi heidän kohdallaan johtaa epäinhimillisiin tilanteisiin.

Sisäministeriö toteaa, että maasta poistamisesta päätettäessä tehdään aina 146 §:n mukainen kokonaisharkinta. Kokonaisharkinnassa kiinnitetään erityisesti huomiota lapsen etuun ja perhe-elämän suojaan. Harkinnassa muutoin huomioon otettavia seikkoja ovat ainakin ulkomaalaisen maassa oleskelun pituus ja tarkoitus sekä ulkomaalaiselle myönnetyn oleskeluluvan luonne, hänen siteensä Suomeen sekä hänen perheeseensä liittyvät, kulttuuriset ja sosiaaliset siteensä kotimaahan.

Käytännössä tilanteissa, joissa ulkomaalainen päädytään turvapaikkamenettelyssä karkottamaan maasta, hän on aina käynyt läpi jo aiemman menettelyn, jossa maasta poistamiseen on otettu kantaa. Tällöin myös kokonaisharkinta (ml. Suomeen syntyneiden siteiden arviointi) on jo tehty. Kokonaisharkinta tehdään myös turvapaikkamenettelyssä tehtävän karkottamispäätöksen yhteydessä.

Karkottamispäätöksen täytäntöönpanokelpoisuutta koskeva sääntely ei vaikuta kokonaisharkinnan suorittamiseen. Huomionarvoista on myös se, että EU-lainsäädännössä ei tehdä samankaltaista eroa kuin Suomessa sen suhteen, onko henkilö oleskellut maassa aiemmin oleskeluluvalla (karkottaminen) vai ilman oleskelulupaa (käännyttäminen).

Yksi maastapoistamismenettely

Poliisihallitus nostaa lausunnossaan esiin sääntelyn kokonaisvaltaisen uudistamisen tarpeen ja sen, että uudistuksen tavoitteena tulisi olla yksi maastapoistamispäätöstä koskeva oikeudellinen termi.

Sisäministeriö toteaa, että ministeriössä käynnissä olevassa maasta poistamista koskevassa säädösvalmisteluhankkeessa (SM035:00/2024) tarkastellaan mahdollisuutta yhdenmukaistaa edelleen käännyttämistä ja maasta karkottamista koskevaa sääntelyä.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Maahanmuutto-osasto

EU-lainsäädäntö ei tee eroa käännyttämisen ja maasta karkottamisen välillä eli sen välillä, onko henkilö oleskellut maassa oleskeluluvalla vaiko ilman oleskelulupaa. Kyse on siis kansallisesta ratkaisusta. Komission 11.3.2025 antama ehdotus uudeksi paluuasetukseksi (COM (2025) 101 final) ei myöskään sisällä kyseistä erottelua. Onkin todennäköistä, että viimeistään siinä vaiheessa, kun paluuasetus EU:n toimielimissä hyväksytään ja asetusta aletaan jäsenmaissa suoraan soveltaa, myös Suomessa tulee otettavaksi käyttöön yksi maastapoistamismenettely. Valtioneuvoston U-kirjelmä koskien komission ehdotusta uudeksi paluuasetukseksi on tarkoitus antaa eduskunnalle myöhemmin keväällä.

Ehdotusten vaikutukset

Oikeusministeriö, Helsingin hallinto-oikeus, Poliisihallitus, Amnesty ja **Suomen Asianajajat** kiinnittävät huomiota siihen, että ehdotuksella tulisi olemaan hallinto-oikeuksien työtaakkaa lisäävä vaikutus, kun kiireisinä käsiteltävät täytäntöönpanokieltohakemukset lisääntyisivät.

Sisäministeriö toteaa, että esityksen vaikutusten arvioinnissa (s. 33) tuodaan esiin Tuomioistuinviraston ja tuomioistuinten lausuntokierroksella esiin nostama vaikutus tuomioistuinten työtaakan kasvamiseen, koska täytäntöönpanon kieltämistä koskevia hakemuksia arvioidaan tehtävän jatkossa nykyistä useammissa tapauksissa. Turvapaikka-asioissa tehtyjen karkottamispäätösten yhteismäärä on ollut viime vuosina sadan molemmin puolin.